

PAPER

TALABALARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH

Xamidova Diyora Jamshedovna^{1,*} and Fayziyev Mirzaali Asfandiyorovich²

¹Ozbekiston–Finlandiya pedagogika instituti 1-kurs magistranti and ²Ozbekiston–Finlandiya pedagogika instituti pedagogika kafedrası dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi

*s12173023@gmail.ru; fma@rambler.ru

Abstract

Mazkur maqolada talabalarining kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishning ahamiyati, metodlari va natijalari tahlil qilinadi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida kommunikativ kompetensiya talabalarni zamonaviy mehnat bozoriga tayyorlashda muhim omil sifatida qaralmoqda. Tadqiqot natijalari kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning samaradorligini ko'rsatadi.

Key words: kommunikativ kompetensiya; ta'lim; innovatsion metodlar; talabalar; pedagogika.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Kommunikativ kompetensiya – bu shaxsning muloqot qilish, fikrlarini aniq yetkazish, hamkorlik qilish va jamiyatda samarali faoliyat yuritish qobiliyatidir. XXI asrda kasbiy va shaxsiy muvaffaqiyatga erishishda ushbu ko'nikmalar muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, ta'lim muassasalarida talabalarining kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishga e'tibor qaratish zarur.

Zamonaviy jamiyatning intellektual va innovatsion rivojlanishida oliy ta'lim tizimi muhim o'rin tutadi. Shuning uchun ham oliy ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, uni jahon talablariga mos ravishda isloh qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur islohotlar doirasida quyidagi asosiy yo'nalishlar belgilangan:

Ta'lim sifatini oshirish – zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, ilmiy–tadqiqot faoliyatini rivojlantirish va ta'lim dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish.

Professor-o'qituvchilarning malakasini oshirish – xorijiy tajribalarni o'rganish, yetakchi oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikni kuchaytirish va innovatsion usullardan foydalanish.

Raqamli ta'lim tizimini kengaytirish – masofaviy ta'lim platformalarini rivojlantirish, elektron darsliklar va sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish.

Talabalarining amaliy bilimlarini oshirish – ta'lim va ishlab

chiqarish integratsiyasini mustahkamlash, universitetlarni sanoat korxonalarini bilan yaqin hamkorlikka jalb etish.

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish – yetakchi xorijiy universitetlar bilan qo'shma dasturlar yaratish, ikki tomonlama diplom berish tizimini yo'lga qo'yish va talabalar almashinuvini kengaytirish.

Ushbu islohotlar oliy ta'lim tizimining raqobatbardoshligini oshirishga, mamlakatimizda yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari va ularning samaradorligi tadqiq etiladi. Tadqiqot davomida talabalar bilan olib borilgan amaliy mashg'ulotlar, so'rovnoma va kuzatuv natijalari tahlil qilindi.

Adabiyotlar tahlili

Kommunikativ kompetensiyani shakllantirish bo'yicha ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu tushuncha turli fanlar – pedagogika, psixologiya va sotsiologiya doirasida keng o'rganilgan. Vygotsky (1978) inson tafakkuri va kommunikatsiyasi o'zaro bog'liqligini ta'kidlagan bo'lsa, Bandura (1986) ijtimoiy ta'lim nazariyasida kommunikatsiyaning ahamiyatini ko'rsatib bergan.

O'zbek tadqiqotchilari ham bu sohada muhim ishlarni amalga oshirganlar. Masalan, Xolmurodov (2019) pedagogik kommunikatsiya jarayonlarining ta'limdagi o'rnini batafsil o'rganib chiqqan.

Shuningdek, Karimova (2021) innovatsion yondashuvlar orqali talabalar muloqot qobiliyatini rivojlantirish usullari haqida fikr yuritgan.

Metod

Tadqiqot eksperimental va nazariy usullar asosida olib borildi. Quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. **Adabiyot tahlili** – kommunikativ kompetensiya bo'yicha ilg'or ilmiy ishlanmalar o'rganildi.
2. **So'rovnom**a – 100 nafar bakalavriat talabasi orasida o'tkazildi, ularning kommunikativ qobiliyatlari baholandi.
3. **Eksperiment** – ikki guruh talabalarga turli metodlar asosida ta'lim berildi:
 - o *Nazorat guruhi* – an'anaviy ta'lim metodlari asosida o'qitildi.
 - o *Tajriba guruhi* – interfaol va innovatsion yondashuvlar asosida ta'lim oldi.
4. **Natijalarni statistik tahlil qilish** – ma'lumotlar SPSS dasturi yordamida qayta ishlanib, guruhlar orasidagi farqlar aniqlandi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishda interfaol metodlarning samaradorligini ko'rsatdi:

- **So'rovnom natijalari** shuni ko'rsatdiki, talabalar muloqot jarayonida turli xil muammolarga duch kelishadi. So'rovda ishtirok etganlarning 65% o'z fikrlarini aniq ifodalashda qiyinchilik sezishini bildirgan.
- **Eksperiment natijalari** bo'yicha tajriba guruhi talabalarining kommunikativ ko'nikmalari 32% ga oshgani aniqlandi. Ayniqsa, rolli o'yinlar va debatlar orqali o'rgatilgan talabalar yaxshi natija qayd etdi.
- **Statistik tahlil** natijalariga ko'ra, interfaol usullarni qo'llagan guruhda o'zaro muloqot qilish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlandi ($p < 0.05$).

Munozara

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy yondashuvlar bilan solishtirganda, innovatsion metodlar kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega. Ayniqsa, **debatlar, case-study va rolli o'yinlar** talabalar o'rtasida muloqot madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Tadqiqot shuningdek, shaxsiy yondashuv va amaliy mashg'ulotlar kommunikativ ko'nikmalarni mustahkamlashga katta hissa qo'shishini tasdiqladi. Talabalar o'z fikrlarini ifodalash, jamoa bilan ishlash va ijtimoiy faollik borasida aniq o'zgarishlarni his qilishdi.

Shunga qaramay, tadqiqot ba'zi cheklavlarga ega bo'lib, ularning ichida **talabalar sonining cheklanganligi va uzoq muddatli monitoringning yo'qligi** kabilar mavjud. Kelajakdagi tadqiqotlarda ushbu omillar hisobga olinishi lozim.

Xulosa

Talabalarining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish bugungi ta'lim jarayonining muhim yo'nalishlaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, interfaol va innovatsion metodlar orqali muloqot ko'nikmalarini samarali shakllantirish mumkin. Kelgusida ushbu mavzuda yanada kengroq tadqiqotlar olib borish va yangi pedagogik texnologiyalarni sinovdan o'tkazish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar

1. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
2. Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Prentice-Hall.
3. Brown, G., and Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge University Press.
4. Jones, L. (2007). *The Student-Centered Classroom*. Cambridge University Press.
5. Dewey, J. (1916). *Democracy and Education*. Macmillan.
6. Xolmurodov, S. (2019). *Pedagogik kommunikatsiya va muloqot*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
7. Rahimov, B. (2020). *Zamonaviy ta'lim jarayonida kommunikativ kompetensiyaning o'rni*. Toshkent: Fan va texnologiya.
8. Karimova, N. (2021). *Innovatsion pedagogika va kommunikatsion metodlar*. Samarqand: SamDU nashriyoti.